

A nyelv mint jelrendszer

A **jel** érzékszerveinkkel felfogható (látható, hallható, tapintható) jelenség, amely egy másik, (tehát önmagán túli) jelenségre utal.

Azt a valóságdarabot, tárgyat, amely jelként egy másik tárgyra utal, a **jel testének**, míg azt a valóságdarabot vagy tárgyat, amelyre a jeltest utal, a **jel jelöltjének** (denotátumának) nevezzük.

Ahhoz, hogy valami jellé váljon három dolog szükséges: jel, jelölt és valaki, aki ismeri a jel jelentését, tudja, hogy a jel mire utal.

JELENTÉS

(amit a jelenségnek tulajdonítunk)

JEL

JELENSÉG

(jelölt, dolog, fogalom,
a valóság 1 darabja)

JELTEST

(jelölő, hangalak, nyelvi forma)

A jelek főbb jellemzői:

1. Érzékszerveinkkel felfoghatók: mind az öt érzékszervünknek van jelfelfogó képessége.
2. Önmaguknál többet jelentenek, jelentést tulajdonítunk nekik.

3. Egyszerűbbek, mint a valóság: vagy teljes egészében egy konkrét jelenséget vagy a jelenségnek egy egész osztályát idézik fel.
4. Egy kisebb vagy nagyobb közösség jelként tartja számon őket.
5. Jelrendszerbe illeszkednek; van jeltáruk (szótáruk), vannak használati szabályaik.
6. Emberi érintkezésben valósulnak meg.

A jelek csoportosítása eredet szerint:

A jel és a jelölt viszonya alapján a jeleket csoportosíthatjuk **természetes** és **mesterséges** jelekre.

I.Természetes jelek: valamilyen természetes összefüggés van a jel és a jelölt között.

Fajtái: 1.**IKON:** a jel hasonlóság alapján utal a jelöltre

pl. fénykép, karikatúra, hangutánzó szavak

2. **INDEX:** a jel és a jelölt között összefüggés van (rész-egész, ok-okozat)

nem hasonlóságra épít, hanem összefüggésekre

pl. szélkakas, láz, füst

II.Mesterséges(önkényes) jelek:a jel kiválasztása az adott dolog jelölésére önkényes.

Fajtája: **SZIMBÓLUM:** a jel és a jelölt között levő kapcsolat egy emberi közösség szokásrendszerén, megállapodásán alapul. A nyelvi jelek alapvetően szimbolikus természetűek.

pl. kalapemelés, kézfogás, az asztal szó, stb.

A **kevert típusú jelek** több típusú jelet tartalmazhatnak pl. áthúzott vasaló-ikon,
szimbólum

A nyelvi jel: 1. fizikai megvalósulása egy hangsor, amely időben előrehaladó,
(lineáris), megfordíthatatlan.

2. a hangsorok szerkezeteket alkotnak, amelyekhez az adott
nyelvet beszélő közösség által elfogadott jelentés kapcsolódik
(nyelvi jel= hangalak+jelentés)

3. A nyelvi jelek rögzítésére az írásjelek szolgálnak. Az írás térben
lineáris.

4. Míg a beszédhang nem jel addig annak képe, a betű már jel: az
adott betűvel ábrázolt beszédhang jele.

5. A nyelvi jelek általában szimbolikusak, megállapodáson alapul-
nak. Vannak hasonlóságon alapuló ikonikus nyelvi jelek is,
pl. hangutánzó, hangulatfestő szavak: szöszmötöl

6. Minden nyelvi jel közlő szándékkal megalkotott jel.

A jelrendszer: a jelek rendszert alkotnak

pl. zászlójelek, siketnéma jelbeszéd, írás, matematika, sport és a
nyelv

A nyelv a legegységesebb jelrendszer, minden ember birtokolhatja és

a leginkább alkalmas a külső és belső valóság bonyolultságának
kifejezésére.

A nyelv jelekből ezeket összekapcsoló szabályokból és használati utasításokból
áll: $NY=J+SZ+H$

Minden nyelvnek van szótára (szókészlete), a szavak , mondatok kombinálhatóságára, összekapcsolódására vonatkozó szabályai (nyelvtan) és az alkalmazhatóságot mutató hagyományai.

Minden nyelvnek vannak egyetemes és egyéni vonásai:

egyetemes: a közlés mondatokra tagolódik

a mondatban van alany és állítmány

a szókészlet szófajokra tagolódik

egyéni: a belső szókészlet

A nyelv rendszer jellege:

A nyelv legkisebb elemei a fonémák (beszédhangok). Csak jelelem, mivel nincs önálló jelentése.

A legkisebb, önálló jelentéssel is rendelkező nyelvi jelek a morfémák, amelyek összekapcsolásával értelmes szavakat, szó szerkezeteket, tagmondatokat, mondatokat, bekezdéseket és szöveget hozhatunk létre, ezek már általunk szerkesztett nyelvi jelek.